

Conselh Generau d'Aran

Era Isla des Diamants

Mossen Jusèp Condò Sambeat

Presentació de la novel·la *Era isla des diamants* a la seu del Conselh Generau. Portada del llibre que es publica (per fi) en aranès normatiu.

Hi ha qui l'ha definit com el mossèn Cinto aranès. Jusèp Condò Sambeat era sacerdot i va fer la seva particular Renaixença convertint en culta una llengua que fins al segle XIX semblava només restringida a l'àmbit familiar. Però mossèn Condò també tenia alguna cosa de Jules Verne. La seva novel·la *Era isla des diamants* és una insòlita metàfora sobre l'Aran ambientada en un futur fantàstic en què aquest territori seria ric i pròsper i en què caldria ensenyar l'aranès a les escoles. Ara el Conselh Generau d'Aran ha rescatat de l'oblit aquest text i l'ha editat, per primera vegada, en occità normatiu. Condò, una de les figures més emblemàtiques de l'Aran, va començar a escriure en català. Potser perquè va ser destinat com a sacerdot a l'Alt Urgell, al Pallars Jussà i a la Franja de Ponent abans de retornar al seu país natal. Va ser el 1905. Tenia trenta-vuit anys i arribava a Gessa per fer de rector. Ja no es va moure mai més de l'Aran. De primer exercí el sacerdoci a Saldú, i després finalment a Bòst, on va morir. Venia impregnat de Renaixença i només li va fer falta retrobar-se amb la seva llengua materna per desfermar la seva vocació literària. Fins i tot va arribar a escriure una gramàtica i un vocabulari en aranès que

El visionari aranès

El Conselh Generau d'Aran rescata de l'oblit un dels títols més ambiciosos de mossèn Jusèp Condò Sambeat, considerat el Jacint Verdaguer de l'occità. Es tracta de la novel·la 'Era isla des diamants', una metàfora sobre la Vall d'Aran que un segle després de ser escrita es pot considerar visionària.

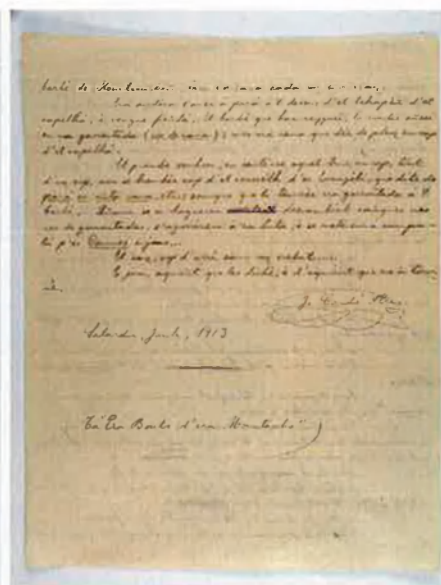
van ser pioners. Sens dubte, una fita important per a la llengua pròpia de l'Aran, i per moltes raons: mossèn Condò (1867-1919) és molt més que un escriptor.

Abans l'hem comparat amb Verdaguer. Potser literàriament no jugarien a la mateixa divisió, però tots dos han esdevingut símbols als seus països. Van escriure per militància, i van ser prolífics a la força. Condò va conrear, sobretot, la poesia, però també va deixar contes escrits, alguna peça teatral i una novel·la curta que ara està d'ac-

tualitat, *Era isla des diamants*. El responsable de l'Oficina de Foment e Ensenhament der Aranés, Jusèp Loís Sans, subratlla que aquesta edició crítica que recull el text original i la seva versió revisada "és un pas extraordinari" cap a la normalització de l'occità a la Vall d'Aran. Aitor Carrera, professor d'occità a la Universitat de Lleida, hi està del tot d'acord. "*Era isla des diamants* és una metàfora fantàstica sobre l'Aran". La protagonitzen uns aranesos que viatgen fins a trobar una illa en què funden un estat inde-

pendent on només es parla en aranès. Els nadius d'aquest lloc mític han d'aprendre la variant aranesa de l'occità per servir els nous amos d'una terra fèrtil i pròspera. "Ès sorprenent", reconeix Aitor Carrera, sobretot perquè l'Aran de principi del segle XX era un territori pobre que no tenia res a veure amb el paradís turístic en què s'ha convertit. I sorprenent també perquè Condò fins i tot preveia com s'ensenyaria la llengua a les escoles i als treballadors. El mossèn va encertar en gairebé tot. L'Aran és ara un país ric, una marca de qualitat sinònim de *glamour*, i l'aranès, una llengua que no tan sols té el reconeixement oficial a la vall sinó que és cooficial a la resta de Catalunya en virtut a l'aplicació del nou Estatut d'Autonomia; una llengua que, lògicament, és la vehicular a l'escola; una llengua que ofereix cursos per als centenars de persones que arriben d'arreu del món per treballar a l'Aran. Si aquest text no és més conegut potser és perquè Condò Sambeat la va escriure en un moment en què no hi havia cap mena de normativa ortogràfica ni gramatical. L'autor va optar per escriure a la francesa seguint les directrius del seu gran amic de l'altra banda de la frontera occitana Bernard Sarrieu. I aquí ja es comença a complicar l'argument, perquè Sarrieu era un representant del *felibritge*, un moviment literari que va tenir molta repercussió política fins no fa gaire temps, com reconeix Aitor Carrera. En certa manera, els seguidors de Sarrieu van acabar convertits en irreductibles immobilistes que no volien saber res de normes. "Així com les normes de Fabra van ser unànimement acceptades —explica Carrera—, l'intent de normalitzar l'aranès va ensopegar amb un sector que s'hi oposava fermament." Però per a Condò aquella era l'única possibilitat de publicar, de donar a conèixer la seva obra. Cal tenir en compte que a principi del segle XX l'índex d'analfabetisme era altíssim i el mossèn no podia deixar de banda els lectors de l'altre costat de frontera.

L'Aran de principi del segle XX era un territori pobre que no tenia res a veure amb el paradís turístic actual

El Conselh Generau ha aconseguit còpies de tot el llegat documental de Mossèn Condò (a baix).

molt propera a l'Aran, i que s'obrí als estudiosos de l'obra de mossèn Condò i als amants de la llengua occitana en general. El director dels arxius departamentals de l'Alta Garona, M. Le Pottier, va ser present a l'acte de Viella per fer ben visible la voluntat d'obrir el llegat de mossèn Condò a l'Aran.

Per a Jusèp Loís Sans, es comencen a recollir els fruits de quinze anys de normalització política. "La publicació de llibres en aranès ha deixat de ser un fet excepcional". Això significa sens dubte un estímul per als autors. Fins ara, el seu esforç era una heroïcitat que només s'entenia per la militància i el compromís amb la seva llengua. Ara, publicar en aranès és factible. Hi ha premis literaris com el que porta el nom de Jusèp Condò, o el Talúries en occità de l'Institut d'Estudis Ilerdencs. Hi ha col·leccions en aranès en editorials com Pagès Editors. Es comencen a traduir els clàssics i, el que és més important, "tindrem un estand per a la literatura en aranès a la Fira de Frankfurt, la qual cosa serà determinant per fer-nos visibles", afegeix Sans. Visibles també a Catalunya, on de vegades s'oblida que la política lingüística no ha de ser cosa de dos, sinó de tres.

La publicació d'*Era isla des diamants* ha de ser, doncs, el primer pas d'un gran projecte per a la recuperació de l'obra d'aquest visionari de l'aranès que ha estat profeta a la seva terra.

Anna Sàez